

La safata

(ALDC, II, 369. La safata)

El nom més estès al Principat per a designar la ‘peça plana, amb vores de poca altura, per a portar tasses, gots, etc.’ és *safata* (var. *tafata* 65), de l'àr. SAFAT ‘cistella de fulles de palma; estri on les dones posen el perfum’; el mot es documenta des del s. XVII i podria haver arribat al cat. des del cast. *azafata* (on ha estat substituït modernament per *bandeja*); però ho fa dubtar el fet que, com a catalanisme, aparegui en el logudorès i campidanès *soffata*, *su-*, var. que també trobem en algunes localitats catalanes (*sufata* 43, 85; *sofata* 95, 98, 118, 122, amb el canvi [o] > [u] per assimilació a la labiodental). *Plata*, femení augmentatiu de *plat*, és usat més com a ‘plat de forma ovalada per a servir el menjar a taula’ (veg. mapa 229); igualment *plàtera* 69, 126. El ross. *plateu* deu provenir de l'oc. *platel* (< fr. *id.*) amb vocalització de la *l* velaritzada. El mall. *palangana* és un mot hispanoromànic, documentat tardanament (s. XVIII), d'origen obscur, però que podria derivar del llat. hispànic *PALAGANA ‘gaveta, conca que usaven els cercadors d'or per a garbellar les arenes auríferes’ (*DECat*) (var. *palancana*

83, 84, amb ensordiment de la velar, amb una oscil·lació [ng]/[nk] com la que es dona en *vinclar/blingar*, *encastar-se/engastar-se*, *estringuet/estringuet*); però en cat. podria ser un castellanisme, com ho és *bande[χ]a*, estès pel val., tort. i franja ponentina, la procedència forana del qual és delatada pel so [χ] estrany al fonetisme cat. i que, en boca dels parlants monolingües, s'ha adaptat segons el punt d'articulació en [k] (*bandeca* 141, 178, 179; *mandeca* 174, a més, amb equivalència acústica B = M) o en [g] (*bandega* 103); en cast. és un portuguesisme.

Mots més locals: alg. *tambaret* 85; *bacina* 40, extensió del significat antic ‘gibrella o plat de metall’; *safa* 168, de l'àr. SAḤFA ‘escudella, plata fonda’; men. *bord* 70, 72 (*born* 71), de l'angl. *board* ‘safata’. Notem la notable intromissió de mots forans (*bande[χ]a*, *plateu*, potser *palangana*); solament *safata* (des del *DG₁*, 1932) i *palangana* (des del *DIEC₁*, 1995) han tingut entrada al corpus normatiu (veg. mapa 229).

